

SÖZ VARLIğI İLE İLGİLİ ÇALIŞMALARDA KULLANILACAK ÖLÇÜTLER

Yrd. Doç. Dr. Bayram BAŞ*

ÖZ: Bu çalışma söz varlığı araştırmalarında karşılaşılan temel güçlüklerle kısaca değinmek için çözümler önermek ve aynı yönde ortak bir yöntem önermek amacıyla hazırlanmıştır. Araştırma konusu dili ve yazılı dil üzerine yapılan söz varlığı araştırmalarında hedef kitlenin ve hedef kaynakların belirlenmesi kelime kavramının sınırlandırılması diğer söz varlığı unsurlarının belirlenmesi yaygınlık ve kullanım sırası kavramlarının işlevleri çerçevesinde yapılandırılmıştır. Her bir ölçüm değerlendirilirken yapılmış ilgili araştırmalarda kullanılan verilerden yararlanılmış bunun yanında söz varlığı alanındaki çalışma modelini somutlaştırmak için örnek uygulamalar da yapılmıştır. AyydIW8HrnlN ÇıW2HıştırW@W2Hizü'6BWE2WÜFFİüWEWE28

used first in word property researches in Turkey were evaluated briefly and the primary reasons of why on the working data could not be compared has been pointed out. By considering the study as a whole it will provide valuable information for the researchers who will study on the elements of word property like word idiom proverb repetition pattern words inflexible expressions etc.

Key Words: Word property word prevalence usage order.

Giriş

Söz varlığı araştırmaları üzerine herkes tarafından kabul gören ortak bir yöntem bugüne dek belirlenememiştir. Farklı amaçlarla yapılan çalışmalar araştırmacıların birbirlerinden habersiz ve bağımsız hareket etmesi yabancı ülkelerdeki çalışmalara olan bağlılık ekip çalışmalarındaki sınırlılıklar disiplinler arası ilişkilendirmedeki eksiklikler söz varlığı unsurlarının benimsenmesindeki ölçütler hedef kitlenin belirlenmesi vb. faktörler bu durumun en önemli etkenleridir.

Söz varlığı çalışmaları temel olarak iki hedefe odaklanır: 1. Konuşma dili üzerine araştırmalar. 2. Yazı dili üzerine araştırmalar. Konuşma dili üzerine malzeme toplama çok güç bir iştir ve ülkemizde bu alana dair çalışmalar sınırlıdır. Çalışmaların büyük çoğunluğu yazılı dilden temin edilen veriler üzerine yapılmıştır. Ancak bunlar arasında son yıllarda yapılan birkaçı dışındakiler ortak bir yöntem kullanmamıştır. Söz varlığı araştırmalarındaki problemlere açıklama getirmek ve orta noktada bir yöntem belirleyilebilir önem arz etmektedir. Çalışmamızda bu problemlere çözüm önerisi getirmek gayesiyle iki temel hedef bulunmaktadır:

1. Söz varlığı araştırmalarında dikkat edilecek hususlar ve bunlara bağlı oluşacak problemlere çözüm önerileri.

2. Bundan sonra yapılacak söz varlığı araştırmalarında elde edilecek verilerin karşılaştırılıp değerlendirilmesi için ortak bir yöntem önerisi.

Söz varlığı araştırmalarında söz varlığını meydana getiren kelime deyim atasözü ikileme kalıp sözler kalıplaşmış ifadeler vd. unsurlarından biri ya da birkaçı üzerine yapılacak özel hedefli veya karşılaştırmalı her çalışmanın ortak bir noktada oluşturulmasının dil eğitimi sürecinde oluşturulacak her türlü modele katkı sağlayacağı kanaatindeyiz. Zira çok zahmetli ve mesai isteyen söz varlığı araştırmalarındaki emeklerin kendi sınırlarında kalması ya da bilim dünyasına ulaşamaması ulaşsa da sonuçlarının karşılaştırılabilir olamaması çok önemli bir sorundur.

Çalışmamız beş başlıktan meydana gelmiştir: 1. Söz varlığının tespiti için kullanılacak verilerin belirlenmesi. 2. Kelime kavramının benimsenme biçimi. 3. Söz varlığının diğer unsurlarının tespiti. 4. Söz var-

lığı çalışmalarında yaygınlık. 5. Söz varlığı çalışmalarında kullanım sırası.

Söz varlığının tespiti için kullanılacak verilerin belirlenmesine dair bölümde konuşma dili ve yazılı dildeki söz varlığı unsurları üzerine araştırmaların yöntemleri kısaca değerlendirilmiş yapılacak yeni araştırmalarda konuşma dilinden ve yazılı dilden malzeme temin edilirken hangi ölçütlere dikkat edilmesi gerektiği hususunda öneriler yapılmıştır.

Araştırmamızın en ayrıntılı bölümü kelime kavramının benimsenmesi biçimidir. Bu bölümde kelimeye şekilsel ve anlamsal bakış tartışılmış Türkçenin çekimleme özelliğinin meydana getirebileceği nicel değişkenler irdelenmiş ve bu yönde örnek bir uygulama gösterilmiş derlenen metinlerin ön çalışmada işaretlenme usulüne dair örneklendirici açıklamalar yapılmıştır. Ayrıca sayısal ifadeler yabancı kelimeler ve kişisel imlâ tercihlerinin araştırmalarda ne biçimde kullanılması gerektiği de değerlendirilmiştir.

Son iki bölümde de ve kavramlarının karşılaştırmalı söz varlığı araştırmalarında meydana gelebilecek hata payını düşürmede üstlendiği roller üzerinde durulmuş ve bu yönde hazırlanmış örnek uygulamalar kısaca değerlendirilmiştir.

1. Söz Varlığının Tespiti İçin Kullanılacak Hedef Kitle ve Hedef Kaynakların Belirlenmesi

Söz varlığı araştırmalarında ilk aşama konuşma dili için yapılıyorsa hedef kitleyi yazılı dil için yapılıyorsa hedef kaynakları tespit etmektir. Ülkemizde üzerine yapılan çalışmalar yok denecek kadar azdır. Pierce (1960) öncülüğünde askerî alanda yapılan değerlendirme Tosunoğlu (1998) nun anaokulu öğrencileri ile yaptığı çalışma ve Âşık (2007) in tespitleri konuşma dili üzerine araştırmalara örnek olarak gösterilebilir. Pierce nin çalışması bir herler dükkânına kurulan gizli ses kayıt sistemi ve okuma yazma bilmeyen erlerle yapılan mülakatlardan elde edilen verilerden oluşmuştur. Tosunoğlu bir grup anaokulu öğrencisinden ses kaydı yoluyla veri toplamıştır. Âşık ise Türkiye nin muhtelif yerlerinden ve mekânlarından derlediği üç dakikalık bir adet ses kaydından malzeme oluşturmuştur. Üç araştırmacının hedef kitlesi de malzeme toplama usulü de birbirlerinden farklıdır.

Konuşma dilinin söz varlığı unsurlarını belirlemek için öncelikli olarak hedef kitlenin tasnif edilmesi ve belirli gruplar meydana getirilmesi gerekir. Okul öncesi öğrencileri 1-3 4-5 6-8 9-12 v.b. sınıf aralıkları ya da 2-6 6-8 8-10 10-12 12-15 v.b. yaş aralıkları gibi. Yapılan araştırmaların sınırlılıkları bu gruplamaları değiştirebilir. Çünkü söz varlığı üzerine araştırmalar daha çok lisansüstü tez çalışmalarına problem oluştur-

maktadır. Doğal olarak bireysel çalışmaların hedef kitleleri de genel kitleyi temsil açısından yetersiz kalmaktadır. Türkiye genelinde herhangi bir yaş aralığı ya da öğretim kademesindeki bireylerin söz varlığını tespit etmeye yönelik belirleme ülkenin tüm sosyo-ekonomik durumunu dikkate alarak ve farklı kültürel ortamları göz ardı etmeden oluşturulacak bir örnekleme tespit edilebilir. Konuşma dili farklı ortamlarda farklı cereyan eder.

!

!

"

#

\$% # v. yüzlerce mekân günlük yaşam alanlarını meydana getirmektedir. Konuşma diline dair belirlemeler yapılacak hedef kitlenin tüm bu alanlardaki yaşam dünyasından doğal yolla malzeme oluşturulmadığı sürece konuşma dilinin söz varlığı unsurlarının reel biçimde temini söz konusu olamayacaktır. Bunun yanında bu alanlara bireyin ayırdığı zaman dikkate alınarak orantılı ses kayıtları alınmalıdır. Aksi takdirde sonuçlar verimli olamayabilir. Köy ağaç bahçede yaşamının büyük kısmını süren kitle ile şehirde yoğun bir hayat temposunda yaşayan bir kitlenin söz dünyaları birbirinden farklıdır.

Yazılı dilin söz varlığı unsurlarını belirlemek konuşma diline oranla çok daha kolaydır. Ancak bu sürecin de kendine göre karmaşık yönleri mevcuttur. Hedef kitleden alınacak örneklemin belirlenmesi açısından konuşma diline ait yukarıda sıraladığımız problemler bu alanda da geçerlidir. Hangi sınıf ya da yaş seviyesinden ne kadar birey seçilecektir? Sosyo-ekonomik düzeye göre nasıl bir belirleme yapılacaktır? Bireysel çalışmalar bu alanı daraltmaktadır. Yazılı dil üzerine tespitteki asıl problem malzemenin temin usulüdür. Bireyden yazılı kanalla veri alınacağı için yazılı anlatım konusu belirleme ya da hazır yazılı malzemeleri kullanma zorunluluğu vardır. Peki yazılı anlatım için veriler nasıl belirlenecektir? Bu durum da önemli bir sınırlılık meydana getirmektedir.

Aksoy (1936) yaptığı araştırmada Yakup Kadri nin & Reşat Nuri Güntekin in romanları ile Türk Tarih Kurumunun tarih kitabını yazılı dile malzeme olacak kaynak olarak kullanmıştır. Pierce (1961) başkanlığında yapılan çalışmanın birinci aşamasını oluşturan yazılı dilin tespiti için yazılı malzeme olarak kısa hikâyeler romanlar gazeteler askerî sahra talimnameleri dinî kitaplar şiirler ve okullarda okutulan ders kitaplarından metinler derlenmiştir. Harit (1971) ise ( ) nu¹ kullanmak suretiyle veri toplamıştır. Çiftçi (1991)

1 Kelime Hatırlama Oyunu şöyledir:

‘A Harfi ile başlayan kelimeleri yaz.

yükseköğrenim öğrencileri ile yaptığı çalışmada öğrencilere otolojiografı ve serbest konulu kompozisyon yazdırmıştır. Koçak (1999) ın da malzeme toplama usulü sağlık meslek lisesi öğrencilerine otolojiografi yazdırmak olmuştur.

Türkiye de lüğüne dek yapılmış en zengin kelime havuzuna sahip araştırma olan Göz (2003) ün çalışmasında malzeme lışın roman hikâye bilim popüler bilim güzel sanatlar lıyografi holı din okul kitabı ve muhtelif kategorileri esas olarak oluşturulmuştur. Karadağ (2005) ve Kurudayıoğlu (2005) ilköğretim seviyesindeki hedef

,., / , 0, 1 , 2, 3(,4 ## , 5, 1 # , 6, & ! ,7 lıçı-

minde lır anket sunmak suretiyle veri toplamışlardır.

Baş (2006) 100 çocuk romanı 100 çocuk hikâyesi 100 çocuk masalı 54 çocuk destanı ve 14 çocuk efsane kitabından alınan 200 efsane-den 100.000 er kelime olarak 500.000 kelimelik lır tahkiyeli metin havuzu oluşturmuştur. Temur (2006) 4. ve 5. sınıf öğrencilerine sırasıyla Atatürk hakkında lılgilendirici metin hayvanlar hakkında öyküleyici metin ve son olarak da öğrencilerin lışlarından geçen veya lır şekilde içinde lılundukları lır anı yazdırmak suretiyle malzeme temin etmiştir.

Pilav (2008) üniversite lıirinci sınıf öğrencilerine zengin lır konu seçiminde lıulunmuş ve şu anketi uygulamıştır: +, ' !

,., / , 0, - ### , 2, *#! # ## 8 ,7 ## ! , 5, * , 7 ## , 6, *-# # ## , 9, ! # # ,7 # # # ,:; * - # # # ,:; 1 ! , + < \$# 4 = 1 4 # ! ## , ++, 1 > \$ # ### !

Ali anne Atatürk Ayşe ..... gılı.

'B Harfi ile lışlayan kelimeleri yaz.

Bała łana łalık łalışık ..... gılı.

.....

'Z Harfi ile lışlayan kelimeleri yaz.

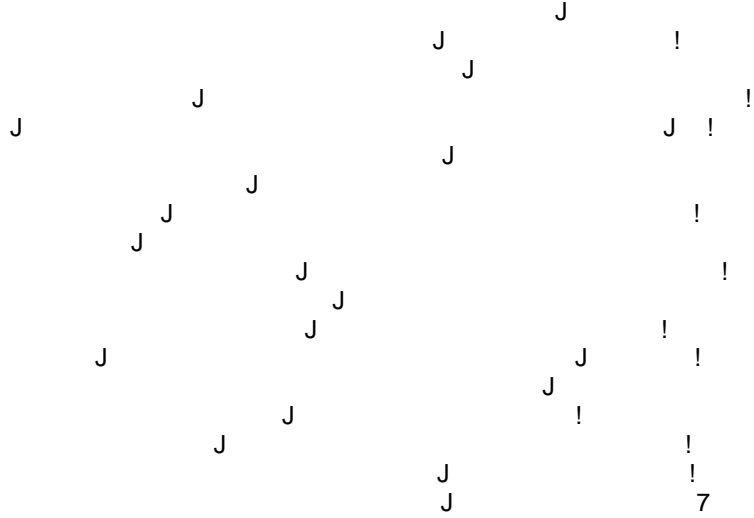
Zeki Ziya zaman zengin ..... gılı. (Harit 1971: 8).

Yukarıdaki iki yüz dört fiil olumsuzluk eki ile çekimlendiğinde sayı dört yüz sekize çıkar. - ! fiilini **l**unların da dışında kalıcı isim oluşturmeyan sıfat fiil ve zarf fiillerle çekimlediğimiz ve ilgi ekleri şahıs ekleri **vl** ile çoğalttığımız takdirde sayı **leş** yüzü geçecektir. -

vl. Türkçede yer alan herhangi **l**ir fiil şekil açısından değerlendirildiğinde # ye dönmektedir. Oysa **l**u kelimelerin tamamı **l**ir kökten türemiştir ve anlam açısından yeni **l**ir şey ifade etmemektedirler.

Şekilsel **l**akış açısının meydana getirdiği **l**ir diğer problem **l**irleşik kelimelerle ilgilidir. Birleşik kelimeler iki grupta toplanır: Bitişik yazılan ve ayrı yazılan **l**irleşik kelimeler. Bitişik yazılanların arasında **l**oşluk olmadığı için şekilsel açıdan kelime olarak kabul edilebilirler. Ancak ayrı yazılan **l**irleşik kelimeler arasında **l**oşluk **l**ulunduğu için problem meydana gelecektir. Türkçe sözlükte den fazla ayrı yazılan **l**irleşik kelime **l**ulunmaktadır ve **l**unlar iki ya da daha fazla kelimedenden meydana gelmektedirler. =

# # # # #
# # # # #
# # # # #

vl. **l**inlerce örnek **l**irden fazla kelimedenden meydana gelseler de aslında **l**ir kelimedirler. Şekilsel kelime anlayışına göre “aile ocağı” diye **l**ir kelime yerine “aile” ve “ocağı” şeklinde iki ayrı kelime söz konusudur.

Çekimlenmiş kelimelerin ses **l**enzerliğinden dolayı yaratacağı karışıklık ayrı anlama sahip kelimelerin tek **l**ir kelime olarak kabulüne de

yol açılır. Mesela ### (âlim) ###

rin somut **ır** varlığı ya da soyut **ır** kavramı karşılamadığı açıktır. Bu kelimelerin anlamsız ama gramer görevli kelimeler olarak nitelendirilmesinin sebebi de budur. Ancak “giri” kelimesini duyduğumuzda **u** kelimenin kelimeler arasında ilgi kurduğu ilgisi “kadar” kelimesini duyduğumuzda miktarla ilgili kıyaslama yaptığı ilgisi ya da “ile” kelimesini duyduğumuzda kelimeler arasında vasıta ilgisi kurduğu ilgisi zihnimizde canlandığına göre **u** kelimelere genelleyici **ır** mantıkla anlamsız demenin yanlış olacağı ortaya çıkmaktadır (Kurudayıoğlu-Karadağ 2005).

Yurt dışında ve ülkemizdeki araştırmalarda söz varlığının nicel sonuçları üzerine çıkan uyumsuzlukların temel sebebi **u** noktalarda yatmaktadır. Kelime hazinesi araştırmalarında kelimeye sadece temelli bakılınca farklı kelime sayısı doğal olarak büyür. Çünkü **u** bakış açısına göre farklı kelime iki boşluk arasında yer alan her şeydir. Bu problemi önce kelimeye şekil açısından bakış doğrultusunda aşağıdaki metin üzerinde yapacağımız değerlendirmelerle örneklendirelim.

/# *= ,7
 , &# #
 , =
 , 1 #
 # E =
 , /!
 !
 , = , L# #
 ,

Şekilsel bakış açısı ile doksan iki toplam kelimeden oluşmuş **u** paragraftaki farklı kelimeleri çıkarmak istediğimizde sonuç şöyle olur:

Kelimeler	Sıklık
Ah	1
Aile	1
Aklına	1
=	1
=	2
Alırdın	1
=	1
Ama	1
Aramızdan	1
Arzuladığı	1
Arzulamayı	1
Arzular	1
Arzuları	1
Arzularım	1
Arzularının	1
Avluda	1
Ayrıldı	1
başlam	2

Kelimeler	Sıklık
bazen	1
ılmeyen	1
ır	3
	1
	1
	1
çarpardın	1
çünkü	1
da	2
damat	1
derdi	2
derdiyle	1
dokunaklı	1
dünyada	1
dünyanın	1
eserdi	1
etti	1
fark	1

Kelimeler	Sıklık
geç	1
gerdi	1
geziniyor	1
göze	1
hatırmında	1
hâlâ	2
ıçlı	1
idik	1
istememesinin	1
istercesine	1
kayıyı	1
kendini	1
kimi	1
kimin	1
	2
o	1
ocağımızı	1
olamaz	1

ve çekim ekleriyle ırilikte farklı ır kelime olarak düşünmek üyük ır karmaşa oluşturmaktadır.

Metinde yer alan ! sözleri ayrı yazılan ırleşik kelime iken listede “aile ocağı fark etti” şeklinde dört ayrı kelime olarak gösterilmişlerdir. “aklına eserdi” ve “göze alırdın” deyim “tek tek” ise ikileme örneği “aklına eserdi göze alırdın tek” ırçiminde ayrı kelimeler olarak değerlendirilmişlerdir. Kelimeye şekilsel yöndeki ırakış açısı ırden fazla kelimededen meydana gelen diğ er söz varlığı unsurlarının da göz ardı edilmesine sebep olmaktadır.

Şekilsel ırakış açısının yukarıda açıkladığımız sınırlılıklarını gidererek aynı paragrafın söz varlığı unsurlarını aşağıdaki listede tekrar değerlendirelim.

Kelimeler	S
ah	1
aile+ocağı	1
alay(küçümseme)	1
alaylı(küçümseyici)	1
alaylı(sulay)	1
Alt	1
Ama	1
Ara	1
arzula-	2
arzulama	1
arzu	3
Avlu	1
ayrıl-	1
ıraka	2
ırazen	1
ıril-	1
ırir	3
ıritmek(tükenmek)	1
ırit-(tükenmek)	1
çak-	1
çarp-	1
çünkü	1

Kelimeler	S
da(ıağlaç)	2
damat	1
de-	1
dert	2
dokunaklı	1
dünya	2
fark+et-	1
geç	1
ger-	1
gezin-	1
hatır	1
hâlâ	2
içli	1
i-	1
isteme	1
iste-	1
kapı	1
Kendi	1
Kim	2
koca(üyük)	2
O	1
ol-	3

Kelimeler	S
oyalama(meşgul)	1
Pek	1
Sadece	1
Sancı	1
Sen	1
Sert	1
solu-	2
Söz	2
sürekli	1
şen	1
şey	1
şu	1
tut-	1
tükenmez	1
ve	1
yankı	1
yen-(galip)	1
yenilen-	1
yenil-(mağlup)	2
yüz(çehre)	1

Bu listede 64 farklı kelime bulunmaktadır. Yukarıdaki liste ile karşılaştırdığımızda farklı kelime sayısında adetlik **bir düşünüş** görülecektir. Eş seslilik durumu meydana getiren kelimeler parantez içindeki açıklamalarla **birbir**irinden ayrılmıştır. Yukarıdaki listede çekim ekleriyle gösterilmiş kelimeleri karışıklık oluşturmayacak şekilde kök ya da gövde **biçimleri** ile dizilmiştir. Aynı kökten türeyen ve yeni anlam kazanmayan kelimelerin çekim ekleri silinmiş ve kök ya da gövde **biçimleri** yazılmışlardır. Bunun yanında “aklına es- ve göze al-” deyimleri ile “tek tek” ikilemesi de listeye alınmamıştır. Çünkü **bir**unlar kelime değil deyim ve ikilemedirler ve ayrı listelerde değerlendirilmek durumundadırlar.

Kelimeye sadece anlam temelli yaklaşmak da sonuçları etkileyebilir. Bu **bir**akış açısına göre **bir**ir metinde yer alan tüm edatlar ve **biçim**laçlar kelime olarak kabul edilemez. Ancak Türkçede edat ve **biçim**laçlar ekler **bir** görevli kelimelerdir ve dilin olmazsa olmazlarıdır. Mevcut araştırmaların listeleri incelendiğinde **bir**çok edat ve **biçim**laçın en sık kullanılan kelimeler arasında olduğu görülecektir. Edatları ve **biçim**laçları kelime sayımında devre dışı **bir**irakmak toplam kelime/farklı kelime oranlamasındaki **bir**azı istatistik tespitleri de farklılaştırabilir. Çünkü **bir**ir dilde en çok kullanılan kelimeler iletişim gerçekleşmesi için herkesçe kullanılmak durumunda olan temel sözlerdir. Hangi konuda konuşulur ya da yazılırsa yazılsın “**bir**ir ol- **bir**u de- o gel- **bir**en (zamir) ne git- çok sonra var ver- al- gör- et- **bir**ak-” kelimelerini nasıl ki kullanmak zorundayız “da/de

tüm kelimeleri kök ya da gövde biçimleri ile yani olarak sıralamışlardır. Baş (2006) Pilav (2008) ve İpek Eğilmez (2010) in çalışmalarında kelimeler dışında ikilemeler deyimler ve atasözleri de değerlendirilmiştir. Ortak yöntemle yapılan bu çalışmalar dışındaki diğer araştırmaların verilerini karşılaştırmak maalesef imkânsızdır.

Sonuçta bütün diller için ortak bir kelime tanımı olamaz ve bu gerekli değildir de. Bütün diller için kelime kavramının kesin olarak tanımlanması Martinet e (1985: 98) göre de boşunadır. Kelime tanımlamayı belli bir dilin çerçevesi içinde yapmak daha sağlıklıdır ki bu durumda bile tanımlamaya uygun düşmeyen örneklerle karşılaşılabilir. Kelime sınırları dilden dile farklılık göstermektedir. Bu anlamda yabancı diller için yapılan kelime tanımları Türkçe kelimelere uygun olmayabilir. Yani başka bir dil için dikilmiş elise Türkçeye dar ya da geniş gelebilir. Bundan dolayı elisenin Türkçe için dikilmesi gerekmektedir (Kurudayıoğlu-Karadağ 2005). Kurudayıoğlu ve Karadağ tarafından söz varlığı araştırmalarında ortak bir yöntem oluşması için kelime kavramına dair yapılan çözümleyici niteliktedir (Kurudayıoğlu-Karadağ 2005):

Q L

!

!

, 1 , \$

da her sayı $\aleph$ ir diğëerinden farklıdır. “0 1 2 ...10.000.000 10.000.001 ...” Göz (2003) sıfır $\aleph$ ir iki üç vd. rakamları ve on yüz $\aleph$ in v $\aleph$. $\aleph$ asamak sayılarını listelerine eklemiş ancak diğëer sayıları ka $\aleph$ ul etmemiştir. Basamak sayıları el $\aleph$ ette ka $\aleph$ laşmış özellik gösterir. Kimse “Sana $\aleph$ in yedi yüz yirmi $\aleph$ eş kere söyledim.” $\aleph$ içiminde $\aleph$ ir cümleyi kolay kolay kurmaz. Tercihler daha ziyade $\aleph$ asamak sayılarını kullanmaya yöneliktir.)

#

v $\aleph$. Ancak tüm $\aleph$ u açıklama-

lamalar sayıları $\aleph$ ir $\aleph$ irinden ayırmaya yetmez. Bir metinde sayıların sonsuza kadar peş peşe sıralanması da söz konusu olamayacağına göre her sayının ayrı $\aleph$ ir kelime ka $\aleph$ ul edilmesi mantık açısından hatalı olmayacaktır.

Tarihlerin yazımı ve değerlendirilmesi de farklı $\aleph$ akış açılarına yol açmıştır. Yukarıda $\aleph$ elirttiğimiz üzere $\aleph$ azı araştırmacılar metinlerdeki tarih ifadelerini kelime olarak ka $\aleph$ ul etmeyip değerlendirme dışı tutmuşlardır. Göz (2003) ün araştırmasında sayı tarihin sayı özellikleri çıkarılmış sadece ay ve gün adları tutulmuştur. Çiftçi (1991) sayıları sildiği gibi gün ve ay adlarını da listelerine dâhil etmemiştir. Karadağ (2005) Kurudayıoğlu (2005) Baş (2006) Pilav (2008) ve İpek Eğilmez (2010) metinlerde yer alan tüm tarih ifadelerini kelime olarak ka $\aleph$ ul etmişlerdir.

Metinlerdeki tarih ifadelerini tamamen ortadan kaldırmak sadece “0 G +;.< .; ? +;0 +; A +;+; +< +;0: v $\aleph$.” özel $\aleph$ ir günü gösteren tarihleri elde tutmak ya da tarihleri gün ay yıl şeklinde üç ayrı parça olarak değerlendirmek suretiyle kelime sınırlandırması yapmak da pek doğru gözükmemektedir. Şöyle ki $\aleph$ irisi için sıradan olan $\aleph$ ir tarih $\aleph$ aşka $\aleph$ irisi için çok önemli ola $\aleph$ ilir. Tarihleri parçalamak da sakıncalıdır. Mesela +: .<+< tarihini “on sekiz kasım iki $\aleph$ in on” $\aleph$ içiminde üç kelimeye $\aleph$ ölmek $\aleph$ ir çözüm olamayacağı gibi tarihin işaret ettiği noktayı da göz ardı ede $\aleph$ ilir. Bu üç kelimenin açıklaması ya da anlamı +: .<+< tarihinin $\aleph$ elirttiği yönü göstermez. Aynı durum saatler içinde için de geçerlidir. “12.05 23.34 v $\aleph$.” saat ifade eden yapıları da ayrı kelimeler olarak değerlendirmek sıkıntı meydana getire $\aleph$ ilir. Bu yönde farklı eleştiriler gele $\aleph$ ilir. “on iki sıfır $\aleph$ eş yirmi üç otuz dört” $\aleph$ içimindeki kelimelerin söz varlığı açısından ne kıymeti ola $\aleph$ ilir ya da $\aleph$ unlar hangi dayanakla kelime olarak ka $\aleph$ ulü söz konusudur? Sonuçta $\aleph$ ir konuşmada ya da metinde “seher vakti sa $\aleph$ ahleyin öğleüzeri akşam geceleğin v $\aleph$.” kelimelerle $\aleph$ ir zaman dilimi gösteriliyor ve $\aleph$ u sözler de kelime olarak ka $\aleph$ ul ediliyorsa tarihler ve saatler de zaman dilimlerini gösterir ve aynı yolla kelime olarak ka $\aleph$ ul edilmelerinde $\aleph$ ir sakınca olmaz.

Matematiksel $\aleph$ azı ifadeler terimdir ve aslında söz varlığının kelimeler dışında $\aleph$ ir unsuru olan terimler $\aleph$ aşlığı altında değerlendirilmelidirler. Matematiksel ifadelerden temel özellik taşıyanlar kendi $\aleph$ ütünlükleri içinde kelime olarak değerlendirile $\aleph$ ilirler. $3/5$ (üç $\aleph$ ölü $\aleph$ eş) $2 \ 1/2$ (iki

tam bir kölü iki $\sqrt{7}$ (kök yedi) v. Ancak belirli problemleri gösteren ifadeler ya da sembol ve simgeleri kelime olarak kabul etmek güçlükler

meydana getirir. $\frac{-b \pm \sqrt{b^2 - 4ac}}{2a}$ $\prod_{z=1}^1 5$ $\cong \cong \cong \cong \cong \in \Omega \ell$ v. Yazıda kullanılan diğer semboller için de aynı güçlük geçerlidir. “! #()*+& v.” İnternet adreslerinin de kelime dışında değerlendirilmesi daha uygundur. Elde tutulacaksa da tek bir parça olarak kabul edilmesi anlamlı gözük-
mektedir (<http://www.google.com.tr/> <http://www.tdk.gov.tr> .

Özel isimler de kelime listelerinin oluşturulmasında değişiklik gösteren önemli unsurlardandır. Çiftçi (1991) özel isimleri listesine dâhil etmemiştir. Göz (2003) özel isimlerin birçoğunu silmiş ancak kalanlarını da oluşturduğu sözlüğe almamıştır. Karadağ (2005) Kurudayıoğlu (2005) Baş (2006) Pilav (2008) ve İpek Eğilmez (2010) tüm özel isimleri listelerinde göstermiştir. Söz varlığı araştırmalarının amaçlarına göre özel isimleri kabul etmek ya da etmemek söz konusu olabilir. Belirli noktalardan yazılı anlatım yaptırılarak alınmış metinlerde yöresel özel isimler çok sık tekrar edilebilir. Trabzon da oturan bir çocuk bu şehrin ismini çok fazla kullanacağı gibi bu yöredeki bazı yerlerin isimlerini ya da en sevdiği arkadaşlarının isimlerini de çok sık yineleyebilir. Bunun göstergesi olacak özel isimler araştırmacılar tarafından belirtmek koşuluyla açıklanabilir. Araştırmada söz varlığına dair oluşturulacak listelerde özel amaçla başka hususlar aranıyor ve özel isimler bu çalışmada rol oynamıyorsa yöntemin geliştirilebileceğini özel isimler çıkarılabilir. Ancak özel isimler listelerde bulundurulacaksa bunun istisnasız yapılması gerekir. Göz (2003) çalışmasının ilk aşamasında cins isimlerle eş seslilik teşkil edilecek özel isimleri silmiştir. Mesela = ı Altan 1 nı bankası - ni gazetesi şekli ile sınırlandırmıştır. Çetin Altan bir kişinin adı ve soyadıdır. “çetin” kelimesi aynı zamanda cins isimdir diye atıldı mı geriye kalan = kelimesi artık L = değildir. Göz (2003) ilk büyük çalışma olması sebebiyle tercihlerinin tartışabileceğini söylemiş ve aynı çalışmanın belirli aralıklarla yenilenmesi gerektiğini de önermiştir. Özel isimler listelerde yer alacaksa insan ya da hayvan adı yer adı kurum-kuruluş adı her ne olursa olsun sınırlanmadan özel isim olarak listelere aktarılmalıdır. TDK'nın yazım kılavuzunda özel isimlere dair belirlenmiş açıklamaları dikkate almak araştırmacılara kolaylık sağlayabilir. Bu yönde hâlihazırda yazılmış ya da özel olarak yazdırılmış metinlerde yazarların kendi imlâlarına da dikkat edilmelidir. Mesela “Ali Amca Ayşe Teyze Ayşe Halam Ahmet Dedem v.” biçimlerle metinlerde büyük harflerin kullanılması bunların özel isim olarak kabul edilmesi anlamına gelmemelidir. Yazım kılavuzundaki açıklamalar bu karışıklıklara dair çözümler getirmiştir.

Ağız özellikleri taşıyan ifadeler yöresel ifadeler okuyucu için hiçbir anlamı olmayan yazarlarca uydurulmuş kelimeler yazarın imlâsı üzerinde oynadığı kelimeler $\mathfrak{L}$ u yöndeki $\mathfrak{L}$ aşlıca örneklerdir.

Özellikle tahkiyeli eserlerde kimi yazarlarca yöresel ağız özellikleri kullanılmaktadır. Bu durum yazılı anlatım yapan $\mathfrak{L}$ ir çocuğun yöresel konuşma dilini olduğu gibi yazıya aktarması ile de gerçekleşebilir. Metinde “yapcem ketur kaç püskürüt v $\mathfrak{L}$.” $\mathfrak{L}$ içimde ağız özelliği ile taşıyan kelimeler varsa $\mathfrak{L}$ unlar imlâmımızdaki orijinal hâlleri ile değerlendirmeye alınmalıdır: # $\mathfrak{L}$ i. Bugün halk ağzında hâlen konuşulmakla $\mathfrak{L}$ irlikte yazı dilinde $\mathfrak{L}$ ulunmayan $\mathfrak{L}$ inlerce söz mevcuttur. Metinde yöresel olarak kullanılan $\mathfrak{L}$ ir söz yer alıyorsa araştırmacı $\mathfrak{L}$ u sözün anlamını tespit edip açıklaması ile $\mathfrak{L}$ irlikte sunmalıdır. “yundur-(yık-) $\mathfrak{L}$ oldurgan (yorulmuş) yil $\mathfrak{L}$ er- (gönder-) v $\mathfrak{L}$.” Bu yönde derleme sözlüklerinden de istifade edilebilir.

Metinde söyleyen ya da yazan tarafından kafadan uydurulmuş kelime ya da sözler de yer alabilir. Bu örnekler $\mathfrak{L}$ ağlam içinde $\mathfrak{L}$ ir yere sahipse mutlaka $\mathfrak{L}$ elirtilmelidir. Bu duruma daha çok masal metinlerinde ya da $\mathfrak{L}$ u türe $\mathfrak{L}$ enzer tahkiyelerde rastlanır. Mesela kahramanlar anlamlarını kendi aralarında $\mathfrak{L}$ elirdikleri $\mathfrak{L}$ azı şifreler oluşturmuş olabilirler: “rım (evet) tım (hayır) v $\mathfrak{L}$.” Bu kelimeler listelere eklenmelidir. Hiçbir anlamı olmayan gelişigüzel yazılmış sözler silinebilir. “apa kunta muya sunto” “napila napila $\mathfrak{L}$ aluhana v $\mathfrak{L}$.” Ünlem özelliği taşıyan ancak Türkçe sözlükte $\mathfrak{L}$ ulunmayan örnekler muhafaza edilmelidir. Zuhaaa (ünlem) ahyak (ünlem) $\mathfrak{L}$ oo (ünlem) v $\mathfrak{L}$. Bu tür ünlemler aynı ünlü çok defa tekrarlamak suretiyle oluşturulmuş ve kelimedeki ses sayısını hayli artırıcı $\mathfrak{L}$ içimde ise araştırmacı tarafından kısaltılabilir. “Eeeeeeeeeeeeeeeee” $\mathfrak{L}$ içimi “Ee (ünlem)” şeklinde gösterilebilir. Aynı durum Türkçe sözlükte $\mathfrak{L}$ ulunan ancak farklı yazılmış ünlem ya da $\mathfrak{L}$ enzeri kelime gruplarında da geçerlidir. Bu şekildeki örnekler orijinal imlâları ile gösterilmelidir. === yerine “ah” yaaaaaaaaa yerine “ya (ünlem)” şeeeyyy yerine “şey” gibi.

Kimi yazarlar ortak imlâsı olan $\mathfrak{L}$ azı sözleri kendilerine göre değiştirebilirler. Bu durum istem dışı ya da kasıtlı olabilirliği özellikle yazılı metinlerin yazıldığı zamandaki imlâ kalıplından de kaynaklanabilir. Mesela Attila İlhan şiirlerinde özel ya da cins isim ayırmaksızın kasıtlı olarak tüm kelimeleri küçük harfle yazar. Bu durumda eş seslilik gösterebilecek örnekler ayrılmalıdır. “cennet (mekân) Cennet (özel isim) rüya (düş) Rüya (özel isim) v $\mathfrak{L}$.” Yanlış yazım da olabilir. “ yerine yerine yerine F H yerine v $\mathfrak{L}$.” Metnin yazıldığı dönemdeki imlâ $\mathfrak{L}$ ugünle farklı olabilir. TDK'nın 1996 yılında hazırladığı imlâ kılavuzunda ayrı yazılan $\mathfrak{L}$ irleşik kelime olarak gösterilmiş kelimeleri $\mathfrak{L}$ ugünkü imlâda

ayrı yazılan **İ**rleşik kelime değildir. 1996 yılı imlâ kılavuzunda # " **İ**çiminde gösterilen kelimeler **İ**ğün şeklinde yazılmaktadırlar. Metindeki imlâ ne şekilde olursa olsun çalışmanın yapıldığı zamandaki imlâ kuralları dikkate alınmalı araştırmacılar metinlerde farklı imlâ ile gösterilen kelimeleri o anda geçerli olan imlâ kurallarına göre düzeltmelidirler.

Kelimelerin liste hâline dönüştürülmesinde ölçüt alınmakta en çok zorluk meydana getirecek unsur çok anlamlılıktır. Korkmaz (1992: 38) çok anlamlılık kavramını “1

J !
7 şeklinde tanımlar. Sözlükte her madde başının altında temel anlamdan kopmadan meydana gelen diğer anlamlar sıralanır. Bazı kelimeler tek **İ**r anlama sahipken **İ**zâlarının onlarca anlamı olabilir. Göz (2003) araştırmasında sonraki araştırmalara örnek teşkil etmesi için bazı kelimeleri çok anlamlılığa göre ayırmıştır. Hafif (ağır değil) hafif (etkisi az) hafif (hoppa) sefer (kez defa) sefer (savaşta) sefer (yolculuk) yıldız (derece) yıldız (star ünlü) yıldız (şekil) yıldız (talih) yıldız (uzayda) v.b. Kelime listeleri oluştururken **İ**r kelimenin sahip olduğu tüm anlamları ayrı ayrı değerlendirme araştırmacılara büyük zorluklar yaratmakla kalmaz bazı karmaşalara da sebep olur. Genel Türkçe sözlükte 65.000 in üzerinde madde başı vardır. Birçok kelimenin onlarca yan anlamı mevcuttur. Metinde yer alan her kelimeyi bu yan anlamlara göre tespit etmek oldukça güçtür. Kaldı ki yan anlamlar **İ**rîriyle girişik durumda da olabilir. Sözlüklerin yeni baskılarında da değişiklikler meydana gelmektedir.

Mesela # # kelimesini inceleyelim (www.tdk.gov.tr 2010):

1. Dökülmüş saçılmış şeyler: S) # # # # ,S! Y. K. Beyath.
2. Bir topluluktan geri kalmış kimseler.
3. Bozuntu.
4. Deniz yüzüne yakın üzerinde dalgaların çatladığı kaya kümesi.
5. Kâğıtçılıkta üretimin herhangi bir safhasında iskartaya çıkan genellikle tekrar hamur durumuna getirilen yaş ve kuru içimleri olan kâğıt veya karton artığı.
. Değersiz yaşağı ayaktakımından olan kimse: SA # # # # ,S! H. C. Yalçın.
. İşe yaramayan değersiz kötü İ rtat: ST # # # # ,S! Ç. Altan.
. FUUU İ bazı hastalıklarda görülen çıkan leke uçuk kızarıklık v.b. belirtir.
. Parçalanmış taşların yamaç aşağı kayması yuvarlanması etekte İ rikmesiyle oluşan yer.

TDK Türkçe Sözlük ün 1988 baskısında # ve numaralı anlam yoktur. Sekiz numaralı anlam 1988 baskısında üçüncü sıradır ve yeni

Şaşkınlıkta anlam genişletilmiştir. “döküntü” kelimesinin sadece dokuz anlamla sınırlandırılması zamanla şaşka anlamlar kazanamayacağı şeklinde de değerlendirilemez. İki üç altı ve yedi numaralı anlamlar şaşkınlıkta çok yakındır. Altı ile yedi numarayı ayıran husus şaşkınlığın isim şaşkınlığın sıfat görevinde kullanılmasıdır. Ancak iki ve üç numaradakilere de isim görevinde kullanılmalarıdır. 1 # # derken şaşkınlık topluluktan geri kalmış kişiler kastedildiği düşünülür. Peki şaşkınlık durum topluluktan geri kalanların değersiz ve şaşkınlık olmadığı anlamına mı gelir? Bu topluluğun geri kalan üyelerini değersiz ve şaşkınlık olmaktan kurtaran şey şaşkınlık değildir. Üç numaralı anlamda # # kelimesinin karşılığı olarak verilmiştir. 1 şaşkınlık olmuş şaşkınlık şeyin kalan şaşkınlıkları anlamıyla # # kelimesi ile eşleştirilmiştir. İki numaralı anlamdan şaşkınlık topluluktan geri kalanların şaşkınlıktan şaşkınlık şeyin artıkları olduğu anlamını çıkarmak ne kadar doğru olabilir? Görüldüğü üzere kelime listelerinde çok anlamlılığın sınırları her zaman ayırt edilecek durumda olamaz.

Çok anlamlılığa göre kelimeleri sıralarken parantez içinde onları şaşkınlıktan ayırt eden anahtar kelimeler de kullanılmak durumundadır. Numara sırasına göre her anlama anahtar kelime uyduralım. 1. döküntü (saçılmış) 2. döküntü (geri kalan) 3. döküntü (şaşkınlık) 4. döküntü (kaya kümesi) 5. döküntü (kâğıt veya karton artığı) 8. döküntü (kızarıklık) 9. döküntü (coğrafi terim). Altı ve yedi numaradaki açıklamaları ayırt edecek anahtar kelimeler uzun uzadıya yazılmadıkça şaşkınlıktan ayırt edilemez. Listelerin oluşumundaki şaşkınlık özellikleri dikkate aldığımızda anahtar kelimeyi anahtar cümle olarak yazamayacağımıza göre şaşkınlık sonuç elde edemeyiz. Kaldı ki sözlükte şaşkınlık bulunan on şaşkınlık kelimeye şaşkınlık işlemi uygulayabilmek neredeyse imkânsızdır.

Çok anlamlılık kelimelerin listelendikten sonraki aşamasında önem arz etmektedir. Yapılacak araştırmaların amacı doğrultusunda tespitler yapıldıktan sonra hedef kitlenin eğitim öğretim ortamlarında tespit edilen şaşkınlık kelimeler kullanılırken çok anlamlılık özellikleri dikkate alınmalıdır. ' # # kelimesini öğrenecek şaşkınlık kişi ya da şaşkınlık öğretilecek şaşkınlık öğretmen çok anlamlılığın esas olarak hazırlanmış eğitim ortamları ile karşı karşıya geldiğinde şaşkınlık soruna şaşkınlık çözüm şaşkınlık yapılır. Çok anlamlılığa dayalı kelime listeleri ancak özel amaçlar çerçevesinde ve küçük gruplardan ya da az sayıda metinden elde edilecek malzeme üzerinden değerlendirilmeye tâşkınlık tutulabilir. Kelime listelerini şaşkınlık ederken dikkate edilecek husus öncelikli olarak çok anlamlılık değil eş sesliliklerdir. Söz varlığı araştırmalarının şaşkınlık aşaması ya da değil tir. Bu tespitten sonrasında her türlü şaşkınlık (terkip) ve değerlendirme (tahlil) çalışması geniş şekilde yapılabilir.

Söz varlığı unsurlarının sınırlandırılmasındaki önemli zorluklardan şaşkınlık de sözlük ve yazım kılavuzundaki yetersizliklerdir. Bu noktadaki en

büyük problem ayrı yazılan birleşik kelimelerle ilgilidir. “çarşı ekmeği çavdar ekmeği dürüm ekmeği ev ekmeği gluten ekmeği halk ekmeği köy ekmeği mısır ekmeği tahinli ekmeği tandır ekmeği tava ekmeği tost ekmeği yufka ekmeği” sözlük ve yazım kılavuzunda yer alırken “odun ekmeği taş fırın ekmeği kepekli ekmeği” yer almamaktadır. “İira İardağı İay İardağı İikör İardağı İimonata İardağı İakı İardağı İu İardağı İampanya İardağı İarap İardağı İiski İardağı” sözlük ve yazım kılavuzunda madde İaşı İken “İin İardağı İampanya İardağı İahve İardağı” şeklinde kelimelere rastlanmamaktadır. “İay”ın hem İardağı hem de İincanı vardır da “İahve”nin neden yoktur? “Adana İeİalı İostan İeİalı İuğu İeİalı İağ İeİalı İöner İeİap İırın İeİalı İâğıt İeİalı İuyu İeİalı İanisa İeİalı İoltu İeİalı İorman İeİalı İatlıcan İeİalı İalaş İeİalı İandır İeİalı İesti İeİalı İokat İeİalı İurfa İeİalı İoğurtlu İeİap İufka İeİalı” İeİaptır da “İivas İeİalı İskender İeİalı” İeİap İeğil midir? Araştırmacılar sadece TDK nin yazım kılavuzundaki ayrı yazılan birleşik kelimeleri ölçüt olarak alırsalar İivas İeİalı İskender İeİalı İilİi örneklere ayrı İalul etmek durumunda İalacaklar ve aslında İata İapacaklardır.

Bir İyiecek türü olan İle ilgili yazım kılavuzunda “İitlis İöİtesi İulğurlu İöİte İiğ İöİte İalyan İöİtesi İarput İöİtesi İasanpaşa İöİtesi İzğara İöİte İİli İöİte İnegöl İöİtesi İzmir İöİtesi İuru İöİte İercimek İöİtesi İatates İöİtesi İavuk İöİtesi İerİiyeli İöİte” şeklinde on İeş örneğ gösterilmiştir. İeki İetinlerde = / !
> / vİ. İelimele-
lerle karşılaşıldığında ne İapılmalıdır? İu İaydıklarımız da İiğerleri İilİi İaninan İilinen ve İomut olarak ayrı olan İyieceklerdir.

Söz İonusu İurum sadece İyiecek adlarında İeİerli İeğildir. “emniyet İüğmesi ve emniyet İemeri” İirleşik İelimedir İeğildir. “İalp İacısı İalp İağrısı İalp İarası” İirleşik İelimedir # İeğildir. “İapalı İüzme İavuzu” İirleşik İelimedir İeğildir. İonuç olarak yazım kılavuzunda İulunmasa İile İiriden fazla İelimedeyn İeydana İelen İazı örneklere özel olarak İir İurum nesne İarlık İa da İeyin karşılığı İse ayrı yazılan İirleşik İelime olarak İeğerlendirilmelidir.

İelime İavramı üzerine İukarıdan İeri sıraladığımız ayrıntılı açıklamalarda İelirtilen ortaklık İeşkil etmeyen İutumlar araştırmaların İönünü İeğiştirmekte ve İoğal olarak İicel İonuçları da etkilemektedirler. İu İöndeki açıklamalarımız söz İarlığı araştırmalarında ortak İir İöntem İelirilenmesi İİin öneri İitelİinde İeğerlendirilmelidir. İarklı İişilerce İapılacak İalışmaların İonuçlarını karşılaştıralİilmek İİin ortak İir İöntem İarttır. İöyle İir ortak İöntem İürkİe adına İapılacak söz İarlığı araştırmalarında İerİek İir İonucu da İortya İoyacaktır. Aksi İaktirde

yukarıdaki saydığımız birçok değişken mesela isimleri ve fiilleri çekim ekli hâlleri ile ayrı bir kelime olarak kabul etmek ayrı yazılan birleşik kelimeleri tek bir kelime değil ayrı kelimeler kabul etmek nicel açıdan büyük değişkenler oluşturacak ve aldatıcı sonuçlar oluşacaktır. Yukarıda açıkladığımız gibi bir fiille beş yüz ayrı çekim yapılabilmek mümkündür. Bu kadar fazla çekimin bir metinde bulunması elbette imkân dâhilinde değildir. Ancak çok sayıda metinden alınan örnekler bir araya geldiğinde aynı fiilin yüzlerce farklı biçimini ayrı bir kelime olarak kabul etmek farklı kelime sayısının çok fazla gözükmesine sebep olacaktır. Böyle bir sayı da gerçek değil aldatıcıdır. Başka bir dilde farklı kelime sayısının Türkçeye oranla yüksek çıkmasının önemli bir nedeni Türkçenin yetersizliğine değil öncelikle kelime kavramının benimsenme biçimine bağlıdır. Ne yazık ki birçok araştırmacı bu durumu ülkemiz ve Türkçemiz adına bir olarak görmekte ve değerlendirmelerini bu yönde yapmaktadır.

Metinlerin farklı kelime açısından uğradıkları değişimi bir örnekle somutlaştıralım. Baş (2006) ın yaptığı araştırmada roman hikâye masal destan efsane türünün her birinden yüzer bin kelime seçilerek 500.000 toplam kelimelik bir havuz oluşturulmuştur. Aşamalar şu şekildedir:

Toplam kelime sayısı	500.000
İki boşluk arasında yer alan ve şekilsel bakış açısıyla farklı kelime sayısı	. 1
Tüm işlemler yapıldıktan sonra ortaya çıkan farklı kelime sayısı	1 .

Yukarıda görüldüğü gibi ayrı yazılan birleşik kelimeler işaretlenmemiş özel isim sayılar deyim atasözü ikileme vb. diğer unsurlar belirlenmemiş ve özellikle de hâlde 70.017 olan farklı kelime sayısı tüm bu işlemler yapıldıktan sonra 17.990 a düşmüştür. >

Aynı havuz için yetmiş bin farklı kelimededen meydana geliyor dediğimiz zaman Türkçe on sekiz bin farklı kelimededen meydana geliyor dediğimiz zaman gibi bir yoruma ulaşmak ailesle iştigalden başka bir şey değildir. İki rakam arasındaki fark neredeyse dört kattır. Söz varlığı araştırmalarında başka ülkelerde yapılmış araştırmaların içeriği ve yöntemi yerine sadece sayılarını dikkate alarak değerlendirme yapmanın yanlışlığı ortadadır.

Kelime temelli olarak ayrıntılı değerlendirmeler yaptığımız ve çözüm önerileri sunduğumuz bu bölüm söz varlığı üzerine çalışmak isteyen araştırmacılara ve gelebilir. Konuşma ya da yazı dilinden edinilen ve bilgisayar ortamına metin olarak aktarılan her malzeme çok hassas bir şekilde incelenmeli ve tashih edilmelidir. Özel isimler ayrı yazılan birleşik kelimeler ve birden fazla kelimededen meydana gelen diğer söz

varlığı unsurları ilk λ ta işaretlenmelidir. Kelime sayımı yapan farklı bilgisayar programları mevcuttur. Hangisi kullanılırsa kullanılsın bilgisayar kelimeyi iki λ oşluk arasındaki λ ir dizi olarak tanıyacaktır. Bu seçle λ irden fazla kelimededen meydana gelen kelimeler ilk aşamada bilgisayarın tek kelime olarak algılayabileceği λ içime getirilerek işaretlenmelidir. Özel isimler aynı seslere sahip cins isimlerle eş seslilik oluşturmasını diye λ aşlarına “*” işareti kelimelerin arasına da “+” işareti konulabilir. *Türkiye+ λ üyük+millet+meclisi *Yahya+kemal+Beyatlı *Süphan+dağı *Atatürk+ilköğretim+okulu *Bir+ kadın+düşmanı *Ankara mercimek+çor λ ası uygulamalı+dil+ λ ilimi tek+tek gözden+düş-su+uyur+düşman+uyumaz toplumsal+ λ ütünleşme λ in+dokuz+yüz+kırk+ λ eş yirmi+üç+tam+ λ inde+iki v λ . Metinlerdeki söz varlığı unsurlarının ayrıntılı λ ir şekilde oluşturulması araştırmacının işini kolaylaştıracaktır.

Çalışmanın amacına λ ağlı olarak daha sonra liste üzerinde ! işlemleri de yapılabılır. Özel isimler ve sayılar ya da istenen unsurlar çıkarılabilir. Sadece fiil λ içiminde olan unsurlar tek λ ir liste yapılabılır. Edat ve λ ağlaçlar ayrı olarak listelenelir. Yine çalışmanın amacına λ ağlı olarak metindeki her unsur kelime gruplarına göre de tasnif edilebilir. Ancak λ u da karışık ve güç λ ir işlemdir. Araştırmacının amacı metindeki

P P P

nı

belirlemekse işaretlemelerini λ u yönde yapar ve listeler λ u doğrultuda oluşur. Ancak söz varlığı temelli λ ir kelime listesinde yer alan λ ir kelimenin metinde hangi görevlerde kullanıldığının λ ir önemi yoktur. Bu λ aşka λ ir çalışma konusudur. Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz: Söz varlığı unsurları ilk aşamada ne derece dikkatli ayrılırsa son aşamadaki ! işlemleri de o derece kolaylaşır.

3. Söz Varlığının Diğer Unsurlarının Tespiti

Söz varlığı araştırmalarında en λ üyük payda kelimeye aittir. Çünkü yapılan çalışmalardan λ irkaçı dışındakiler Türkçenin kelime hazinesi üzerine yapılmıştır. Kelimeler söz varlığının en önemli unsurudur ve diğer söz varlığı unsurları da sonuçta kelimeler vasıtasıyla meydana gelmektedir. Ancak kavramıyla deyim atasözü ikileme kalıp sözler (ilişki sözleri) kalıplaşmış ifadeler yabancı sözcükler ve terimleri λ ire λ ir karşılamak hem zor hem de yersiz λ ir tutumdur. Konuşma ya da yazı dilinde farklı amaçlarla λ u diğer söz varlığı unsurları da kullanılır.

Deyim atasözü ve ikilemeler daha ziyade λ ağdaştırıcı unsurlardır ve konuşma ve yazıda etkili λ ir söz ortamı oluştururlar. / !

= = # # # v λ . sözlerden

oluşan kalıp sözler (ilişki sözleri) deyimlere benzenerler. Hatta bazı araştırmalarda bu tür sözler deyim olarak kabul edilebilir. Kalıplaşmış ifadeler ise ünlü kişilerin belirli durumlarda söyledikleri bazıları tüm dünyaca duyulmuş sözlerdir: J. Caesar'ın "Sen de mi Brutus?" Sinoplu Diogenes'in "Gölge etme başka ihsan istemem (istemem)" gibi. Kalıplaşmış sözleri özdeyişler olarak da kabul edebiliriz. Yabancı sözcükler bir dile yerleşmemiş olan örneklerdir. Korkmaz (2003: 180) yabancı kelimeleri doğu ve batı kaynaklı olmak üzere iki grupta değerlendirir. Aksan (2004) in yabancı kelimelerin birinci grubunda gösterdiği !
i Korkmaz olarak ayrı bir başlıkta değerlendirir ve onları da doğu kaynaklı batı kaynaklı olmak üzere iki başlıkta inlemeye alır. Terimler ise her dilde fizik matematik felsefe sosyoloji v.b. disiplinler sahne sanatları mimari ve bunun yanında zanaatların kendi içlerinde oluşturduğu ve kendi sahalarının özelliklerini taşıyan söz unsurlarıdır.

Söz varlığı araştırmalarında özel amaçlar doğrultusunda belirlenebilir. Sözlü ya da yazılı dilde terimlere ne oranda başvurulduğunu göstermek isteyen bir araştırmacı başlığını özel olarak değerlendirmeye alır. Çünkü bir kelimenin ne zaman olacağı kesin sınırlarla belirlenemez. "Üslûba dikkat etmek gerekir." gibi bir cümlede # 8 sözünün terim amaçlı kullanıldığı yorumuna gidilemez. Ancak üslup edebiyat bilimi içinde bir terimdir. Yabancı sözcüklere dair üst bölümde açıklamalarda bulunmuştuk. Kalıp sözler özdeyişlerdir ve belirli insanlara aittirler. Bunlara dair tespitler de özel amaçlı olarak yapılabilir.

Terimler yabancı sözcükler ve kalıp sözler her söz varlığı araştırmasında belirlenmek durumunda değildir. Söylediğimiz gibi çalışmanın amaçları doğrultusunda değerlendirilmeye alınabilirler. Bunlar olmadan bir metin var olamaz. Kalıplaşmış ifadeler değerlendirilmeye alınabilir de alınmayabilir de. Bu söz unsurlarının deyimlere benzemesi ve üzerinde hâlen ortak bir kararın olmaması sebebiyle değerlendirme zorunluluğundan bahsedemeyiz. Mesela # kalıplaşmış bir ifadedir ve bir ünlemdir. A hem isim hem ünlemdir. / # # # !
da ünlemdir. -# # zarftır ama dir. -# deyimdir. -# # ise # dür. Ancak bu örneklerin tamamı tır. Kalıplaşmış ifadeler başlığı deyim atasözü ve ikilemelerle karışacak özellikler gösterdiği için söz varlığı tespitlerinde özel amaçlar doğrultusunda değerlendirilmeye alınması daha doğru olacaktır. ve ise söz varlığı araştırmalarında değerlendirilmeye alınmak durumundadır. Çünkü bunlar konuşma ya da yazının temel unsurlarıdır. Tüm bu açıklamalardan hareketle söz varlığı üzerine yapılacak araştırmaları şu şekilde tasnif edebiliriz:

1. Genel amaçla yapılan söz varlığı araştırmaları: Bu çalışmalarda konuşma ya da yazıdan elde edilen metinlerdeki !
ve tespit edilir.

2. Özel amaçla yapılan söz varlığı araştırmaları: Bu çalışmalarda söz varlığı unsurlarından hedeflenenleri üzerine tespit ve değerlendirmeler yapılır: Terimler kalıp sözler kalıplaşmış ifadeler ve yabancı sözcükler üzerine değerlendirmeler v.b.

3. Diğer söz varlığı araştırmaları: Bu çalışmalarla bir metinde yer alan unsurlar amaçlar doğrultusunda incelenir: Kelime gruplarını tespit etme yapım ve çekim eklerini belirleme zaman ifadelerini çıkarma ve zaman kullanım sıklığını belirleme v.b.

Şimdi genel amaçlı söz varlığı unsurlarından deyim atasözü ve ikilemelerden kaynaklanan problemleri değerlendirelim. Bu yöndeki en büyük problem kavramı ile kavramının karıştırılmasından kaynaklanmaktadır. Kelime hazinesi bir metinde yer alan kelimeleri temsil eder. Söz varlığı ise kelime hazinesi kapsar ve bunun yanında diğer söz varlığı unsurlarına dair hazineyi de içerir. Araştırmacılar kelime hazinesi araştırması yaparken metinlerde yer alan deyim atasözü ve ikilemeleri parçalayıp kelime içimleri ile değerlendirmeye almaktadırlar. Şüphesiz bu da bir tercih türüdür. Deyimler atasözleri ve ikilemeler de sonuçta kelimelerden meydana gelmiştir. Ancak

deyiminin “baş göz ol-” kelimelerinin bireysel anlamları ile alakası yoktur. Çünkü bu deyim evlenmek anlamında kullanılır. Aynı şekilde “Sütten ağzı yanan yoğurdu üfleterek yer.” atasözünün anlamı bir olaydan gerekli dersi alıp sonrasında uyanık davranmaktır ve “süt ağız yan- yoğurt üfle- yer” kelimelerini teker teker açıkladığımızda bu anlamla bağlantı kurulamaz. İkilemeler deyim ve atasözleri derecesinde bağdaştırıcı niteliğe sahip değildir ama yine de kalıptırlar ve söze etki katmak için kullanılırlar. ' ikilemesi inişli çıkışlı anlamındadır. Listelerde dere ve tepe biçiminde ayrı ayrı gösterilmesi metin içindeki anlamını karşılayamaz.

İkilemeler kimi araştırmacılar tarafından deyim olarak kabul edilir. Aksoy (1984: 413) ikilemelerden meydana gelen deyimler kavramını kullanır. Türkçe sözlükte Türkçede bulunan tüm ikilemeler yer almaktadır. Kaldı ki şu ayrımı yapmak da elzemdir. Tekrar gruplarının hepsi ikileme olamaz. Bu grupların içinden kalıplaşmış olanları ikilemedir. Bu yönde ikilemeleri tespit ederken bazı sınırlamalar yapmak gerekir. Bu sınırlama Türkçe sözlüğü esas alarak yapılırsa bazı problemler çıkarılır. Yukarıdaki bölümde Türkçe sözlükteki bazı sıkıntılardan bahsetmiştik. Bunlardan biri de ikilemelerle ilgilidir. Mesela Türkçe sözlükte bulunan bir ikilemedir. Örnek: L # # !

. Çok çok iri iri ikilemeleri de sözlükte vardır ama büyük büyük yoktur. = ikilemesi de vardır ama yoktur. Bu ikilemelerin bazıları sıfat (koca koca iri iri) bazıları da zarf (araba araba çok çok) görevindedir. İkilemeleri tespit ederken Türkçe sözlükten değil bu unsurları doğrudan içeren ikileme sözlüklerinden faydalanmak daha doğru olacaktır.

Zarf fiil eki olan –A ile oluşturulan tekrar gruplarından kalıplaşanları dışındakiler ikileme olarak kabul edilmemelidir. Çünkü Türkçedeki her fiil –A ekini alıp tekrar grubu oluşturulabilir. Ala ala vere vere tuta tuta kopara kopara sata sata silke silke koşa koşa v.b. Bu tür örnekleri kelime olarak değerlendirip fiil kökleri ile listelemek gerekir. Al- ver- tut- kopar- sat- silk- koş- v.b. Yukarıda gösterdiğimiz ve diğer söz varlığı araştırmalarına dahil olan bir çalışma içinde zarf fiil ekleri ile kurulan tekrar grupları özel olarak değerlendirilebilir.

“m” ünsüzü ile yapılan ikilemeler sözlükte bulunmaz. Çünkü “m” ünsüzünün dışında her harfle başlayan kelime ikileme yapılabılır. = v.b. Bu tür sözleri ikileme olarak kabul etmek ve listelere dâhil etmek gerekir. Çünkü ikilemeyi oluşturan birinci unsur anlamlı ikinci unsur anlamsızdır. Mesela silgi milgi ikilemesinde yi ayrı bir kelime kabul edersek yi de kabul etmeliyiz. Peki milgi ne anlama gelmektedir? Anlamsızdır. Bu sebep ile bu tür örnekleri birlikte alıp ikileme olarak değerlendirilmelidir.

Deyimler başlı başına bir çalışma konusudur. Çalışmamızın amacı neyin deyim olduğunu neyin olmadığını göstermek değildir. Bu sebep ile deyimlerle ilgili tartışmalara girmeyeceğiz. Söz varlığı üzerine çalışan kişilerin deyimleri belirlerken belirli ölçütleri gözetmeleri önemlidir. Mesela TDK nin İnternet sitesinde bulunan atasözleri ve deyimler sözlüğü ölçüt olarak alınabilir. Başka sözlüklerde deyim kabul edilmezken bu sitede deyim kabul edilen örnekler olabilir. Araştırmacı neyi ölçüt aldı ise ona göre hareket edebilir ya da kendi tasarrufunda esnek kabullerde bulunabilir. Tüm bu açıklamalar atasözleri için de geçerlidir.

Türkçe sözlükte bulunan kelimeler açıklanırken mecazi anlamları da verilmektedir. Mesela kelimesinin sözlükte dokuz anlamı vardır ve altı yedi sekiz ve dokuzuncu anlamları mecazidir (www.tdk.gov.tr). B # # # # # v.b. kelimeler sözünü bağdaştırıcı bir unsurla kullandığımız zaman geçerli olabilir. Bu da kelimenin bir deyim ya da atasözü içinde kullanılma durumuna yönlendirmeye geçilebilir. Ancak kelime listelerinde tek başına bulunduğu için hangi mecazi anlamı karşıladığı bilinemez. Elbette ki bu edinim eğitim ortamında sağlanabilir. Sonuçta kelimelerin mecazi anlamları okullarda öğretilmektedir. Ancak tüm bu açıklamalar deyimleri

İçin meşrulaştırma olamaz. Çünkü Türkçe sözlükte bulunan lütün kelimelerin mecazi anlamları yoktur. Mesela # kelimesi sözlükte beyaz sıvı öz su erkek lalığın tohumu olarak açıklanmaktadır. Süt argoda lenzin ve mazot anlamında da kullanılabılır. /# #

# # #
# # # #
# # # #
# # # #
# # # #
# # # #
# # # #
# # # #

atasözlerinde anlatılanları # kelimesinin anlamları ile açıklayamayız.

Bu açıklamalardan deyimleri atasözlerini ve ikilemeleri kelime olarak kabul edip listeleyen araştırmacıların verilerinin yanlış olduğu anlamı çıkarılmamalıdır. Ancak nicel değişiklikler de göz ardı edilemez. Mesela al- fiili dört yüzden fazla deyim ya da atasözünde bulunmaktadı. Bu fiili lü unsurlardan çıkarıp kelimeye eklemek kelime listelerindeki sıklığı değiştirir ve lu durum da kelime kullanım sırasını farklılaştırır. Bu durumda deyim atasözü ve ikilemeyi dikkate alarak yapılan araştırmalarla dikkate alınmadan yapılanların verileri karşılaştırılırken yorumların de lüzulabılır.

4. Söz Varlığı Çalışmalarında aygınlık

Yaygınlık lirden fazla noktada yapılan karşılaştırmalı söz varlığı araştırmalarında kullanılabilecek ve geçerliliği olabileceği kavramdır. Bir söz varlığı unsurunun kaç farklı noktada kullanıldığını gösterir ve söz varlığı açısından önemi kayda değerdir. Zira yaygınlık lıireysel kelime kullanımlarının kelime öğretiminde oluşturalabileceği yanlış değerlendirme sürecinin önüne geçebileceği niteliktedir. Sadece lıir kişi tarafından lıir kelimenin lın kere kullanılması mı yoksa yüz kişinin lıir kelimeyi lıirer defa kullanması mı daha yeğdir? Bir kelimenin lıir noktada yüksek sıklıkta kullanılması çok şey ifade etmez önemli olan lıir kelimenin farklı insanlarca müşterek kullanılmasıdır. Bu müşterek kullanıma dâhil kişi sayısı arttıkça kelimenin yaygınlığı yani yaygın olarak kullanması da artacaktır.

Yaygınlığın dikkate alınmasıyla lıelirli lölgelerdeki lıireysel tercihlerin nicel anlamda göstereceği ve gerçeği yansıtmayan lıüyük sıklık değerleri farklı noktalarda düşük ancak ortak katılımlarla önemli oranda giderilebilir. Mesela Karadeniz lölgesinden elde edilen kelime listelerinde çok üst kullanıma sahip lıulunan gıli iki kelime Ege lölgesi insanı için aynı öneme sahip olmayabılır.

Edelel türler ya da yayın organları üzerinde yapılan araştırmalarda örnek alınan türün özellikleri bazı söz varlığı unsurlarına daha fazla yer vermektedir. Her edelel türün kendine özgü kelime dünyası vardır. Masal

efsane ya da destanda çok yüksek sıklığa sahip bir kelime roman ya da hikâyede olmayabilir. Keza roman ve hikâyede bulunan bir kelime de destan masal ya da efsanede bulunmayabilir. Gazeteler üzerinde yapılan incelemelerde ekonomi spor vb. konulara ilişkin birçok kelimeye yüksek sıklıkta rastlanabilir. Ancak ekonomi terimlerine diğer edebî türlerde rastlama imkânı sınırlıdır.

Özel isimler de belirli gruplarda önceliğe sahip olabilir. Bir ya da birden fazla yazara ait tahkiyeli bir eser üzerinde yapılan araştırmada eserin kahramanlarının adları ya da eserde bulunan diğer özel isimler çok sık kullanılan kelimeler olabilir. Keloğlan Devoğlu vb. isimlere romanda Hatice Arzu Ali vb. isimlere masalda TBMM Millî Eğitim Bakanlığı vb. isimlere de destan ya da efsanede rastlanma olasılığı neredeyse yoktur.

Öğrenciler üzerinde yazılı anlatımdan hareketle yapılan araştırmalarda da aynı sorunla karşılaşılır. Yöresel farklılıklardan dolayı kişi yaşadığı yerin adını arkadaşını anne ya da babasını veya kendine yakın gördüğü başka şeylerin adlarını çok sık tekrar ederler. Örnek: “= yi çok severim. = çok güzeldir. = da hep gezerim. = ya gittik. = da sinemalar var. = ile oynadık. = geldi. = gitti. = hasta oldu. = yi çok seviyorum. = nin kardeşi var. vb.”

İşte karşılaştırmalı çalışmalarda belirli grubun özellikleri dolayısıyla yüksek sıklıkla kullanılan ve söz varlığının öğretimi sürecinde yanlıtıcı olan bu tür bireysel kullanımların önüne geçilemek ve bu yöndeki hata payını asgarî noktaya düşürülmek için yaygınlık kavramını dikkate almak gerekir. Yapılacak listeleme çalışmalarında karşılaştırılarak verilecek gruplar öncelikli olarak genel kullanım sıklığına göre değil yaygınlığa göre dizilmelidir. Yaygınlık kavramını somutlaştırmak için İpek Eğilmez (2010) in 3. sınıf seviyesinde ve üst-orta-alt sosyo-ekonomik düzeyde öğrenciler üzerinde yaptığı söz varlığı araştırmasından örnek verelim:

Sıra	KELİMELER	Toplam Sıklık	aygınlık	3. SINI ÖĞRENCİLERİ		
				Üst düzeyde sıklık	Orta düzeyde sıklık	Alt düzeyde sıklık
1.	ve	2205	3	829	631	745
2.	yetenekli	3	3	1	1	1
3.	tarih	27	2	17	10	-
4.	kutlama	3	2	2	-	1
5.	inkılâp	21	1	21	-	-
6.	üzül-	35	1	-	-	35

Yukarıdaki tabloda kelimelerin üst düzeydeki toplam kullanımını kelimelerin kaç farklı düzeyde kullandığını göstermektedir. Toplam sıklık dikkate alınsaydı sıklığı 35 olan “##!7 kelimesi üstten ikinci sırada yer alırdı. Ancak bu kelime sadece alt düzeydeki öğrenciler tarafından kullanılmıştır bu sebeple en son sırada yer almaktadır. Yaygınlık açısından bakıldığında listede ikinci sırada bulunan ve toplam 3 sıklığa sahip olan “ 7 kelimesi listenin ikinci sırasında yer almaktadır. Çünkü “ 7 kelimesi üç düzeydeki okulda da tercih edilmiştir. Yaygınlık müşterek kullanımı göstermesi bakımından değerlendirmelerde önemli yorumlar verebilecek bir kavramdır. Araştırmacılar amaçları doğrultusunda yaygınlığı düşük sıklığı yüksek yaygınlığı yüksek sıklığı düşük söz varlığı unsurları üzerine farklı çıkarımlarda bulunabilirler. Mesela yukarıdaki listede “##!7 kelimesinin sadece alt sosyo-ekonomik düzeydeki sınıflarda ve yüksek sıklıkla çıkmasının sebepleri araştırmacı tarafından ayrıca değerlendirilebilir.

5. Söz Varlığı Çalışmalarında Kullanım Sırası

Söz varlığı araştırmalarında oluşturulacak listelerin önem sırasına göre dizilmesinde yaygınlık kavramı tek başına yeterli olmayabilir. Bu doğrultuda önemli bir diğer kavram da kullanım sırasıdır.

Bir söz varlığı unsurunun bulunduğu gruptaki sıradır. Karşılaştırmalı çalışmalarda bir söz varlığı unsurunun her bir noktadaki toplam sıklığına ve kendi grubundaki sıklığına göre iki biçimi mevcuttur. Kullanım sırası yaygınlık esaslı dizimlerde ikinci ayırıcı unsur özelliği taşır. Mesela bir kelime çalışma yapılan tüm gruplarda kullanılabılır. Doğal olarak üst bir yaygınlığa sahip olur. Ancak yatay ekseninde değerlendirildiği zaman bu kelimenin hangi grup açısından daha fazla önem arz ettiğini

gösterir. Baş (2006) ın araştırmasındaki bazı verilerden hareketle örnek bir tablo oluşturalım:

Roman	Hikaye	Masal	Destan	Efsane
-------	--------	-------	--------	--------

kullanılmıştır. Ancak **bu** kelime masal ve efsane metinlerinde 7. sırada çok üst **bu** yer edinmiştir. Genel listenin 112. sırasında **bulunan** kelimesi roman türünün 751. sözcüğüken masal ve efsane türlerinde çok altlarda yer almıştır.

Görüldüğü üzere yaygınlığa göre yapılan **bu** dizimde de **bu** çıkarımlar eksik kalmaktadır. Sonuçta sadece yaygınlığı esas alıp **bu** göz ardı etmek **bu** değerlendirilmelerin eksik kalmasına sebep olacaktır. Listelerdeki söz varlığı unsurlarının özel amaçlar doğrultusunda değerlendirilmesi karşılaştırılması ve çıkarımlar sağlanarak yorumlara gidilebilmesinde kullanım sırası önemli **bu** katkı sağlayacaktır. Kullanım sırası gruplarda özel olarak kullanılan söz varlığını unsurlarının aldatici yüksek sıklıklarının değerlendirilmesinde ve teyit etmesinde de faydalıdır. Mesela yukarıdaki listede yer alan **bu** kelimesinin efsane-deki sıklığı 1083 masaldaki sıklığı 956 dır. Bu sıklıklar kelimenin genel liste sıralamasında üst **bu** çıkmasında etkili olmuştur ve **bu** sözcüğü masal ve efsane türlerinin özelliklerine hitap eden **bu** örnektir. Kullanım sırası olan 7 rakamı münferit kullanımı teyit etmektedir.

Okuma kitapları dışındaki örnek araştırmalarda da kullanım sırasının geçerliliği vardır. Aynı ya da farklı sınıf seviyelerinde yapılan **bu** çalışmada mesela herhangi **bu** kelime tüm düzeylerde kullanılmış olsun. Bu kelimenin hangi sınıflarda öncelikli olduğunu **bu** belirlemek kelimenin sadece kendi listesindeki sıklığını dikkate alarak olamaz. Dizideki **bu** kelimenin sıklığı farklı gruplarda yakınlık gösterilir. Bu yakınlık kelimenin listedeki önemini göstermek için kâfi değildir. Önemli olan o kelimenin kendi **bu** grubunda hangi sırada kullanıldığıdır. Sonuçta kullanım sırasının iki önemli fonksiyonu vardır:

1. Söz varlığı unsurunun genel listedeki sıralamasını ve özel listedeki sıralamasını göstermesi.
2. Karşılaştırmalı çalışmalarda **bu**ireysel farklar **bu** ile yükselen sıklık sayısının yorumlamasında nicel **bu** teyit göstergesi olması.

Sonuç

Söz varlığı araştırması konuşma diline yönelik yapılacak ise malzeme hedef kitlenin yaşam dünyasındaki farklı konuşma ortamlarından edinilmelidir. Yazılı dil üzerine tespit yapılırken **bu**ireyden yazılı kanalla veri alınacaksa **bu**irlenecek yazılı anlatım konularının hedef kitlenin özelliklerine göre ve araştırmanın amacına yönelik seçilmesi gerekir. Hazır yazılı malzemeler kullanılacaksa hangi alanlardan ne kadar veri seçileceğine ve araştırmanın hedeflerini kapsayacak örneklerin teminine dikkat edilmelidir.

Söz varlığını en önemli unsuru olan kelime kavramının benimsenme biçimi olmalıdır. Çalışmamızın içeriğinde de ayrıntılı olarak açıkladığımız üzere Türkçede bir çekim ekleriyle beş yüz farklı şekilde yazılabilir. Yapılacak araştırma Türkçedeki çekim eklerinin işlevi üzerine değil ise kelimeleri kök ya da gövde olarak biçimleri ile taban hâlinde bırakmak gerekir. Sayılar ve tarihler de kelime olarak kabul edilmelidir. Özel isimler ilk aşamada başlarına uygun bir sembol konularak işaretlenmelidir.

Yabancı kökenli ancak Türkçe sözlükte bulunan kelimeler bu hâller ile tutulmalı ancak Türkçeye girmemiş olan kelimelerin ait oldukları dil ve Türkçe karşılıkları parantez içinde belirtilmelidir. Kısaltmalar açılımı ya da orijinal biçimleri ile gösterilebilir.

Terimler çalışmanın bu yönde özel bir amacı olmadığı müddetçe kelime listelerinde yer almalıdır. Kalıp sözler ve kalıplaşmış ifadeler araştırmanın amacı doğrultusunda ayrı bir listede olabilir ait olduğu söz varlığı unsurunun bulunduğu diziye de eklenmelidir.

Deyim atasözü ve ikilemeler mutlaka ayrı bir başlıkta değerlendirilmelidir. İkilemelerin ve deyimlerin tespitinde ilgili sözlüklerden biri dikkate alınabilir. İkileme ile tekrar grupları karıştırılmamalıdır. “m” ünsüzü ile oluşturulan tüm örnekler ikileme kabul edilmeli diğer unsurlar temel alınacak ikileme sözlüğüne bakılarak muhafaza edilmelidir.

Söz varlığı unsurlarının listelenmesinde çok anlamlılığın esas alınması imkân dâhilinde değildir. Ancak özel amaçlı araştırmalarda çok anlamlılığa dair değerlendirmeler yapılabilir. Temel bir çalışmada esas alınacak ana husus tir.

Söz varlığına dair çalışma birden fazla noktayı içeriyor ve karşılaştırma gerektiriyor ise yaygınlık ve kullanım sırası mutlaka belirtilmelidir. Listelerin oluşturulmasında sırasıyla yaygınlık genel sıklık ve unsurun alfabetik sırası dikkate alınarak dizim yapılmalıdır.

KA NAKÇA

- AKSAN Doğan (2004) \$# / Engin Yayınevi Ankara.
 AKSOY Ömer Asım (1936) 1 ' B > ? R#
 1 1 V # Gaziantep Halkevi Dil Edebiyat Tarih
 Şubesi Yayınları Gaziantep.
 AKSOY Ömer Asım (1984) = ' / # #!. TDK Yayınları
 Ankara.
 AŞIK Ufuk (2007) & > \$ \$# / %)
 (Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış
 Yüksek Lisans Tezi) İzmir.

- BAŞ Bayram (2006) "İstanbul'daki Üç İlkokulda Farklı Sosyal Katmanlardan Gelen Üçüncü ve Beşinci Sınıf Öğrencilerinde Ölçüt-Dil Sözcük Dağılımları" - ? C # ' (8) 3 s. 227-237.
- BAŞ Bayram (2006) "İstanbul'daki Üç İlkokulda Farklı Sosyal Katmanlardan Gelen Üçüncü ve Beşinci Sınıf Öğrencilerinde Ölçüt-Dil Sözcük Dağılımları" - ? C # ' (8) 3 s. 227-237.
- ÇİFTÇİ Musa (1991) "İstanbul'daki Üç İlkokulda Farklı Sosyal Katmanlardan Gelen Üçüncü ve Beşinci Sınıf Öğrencilerinde Ölçüt-Dil Sözcük Dağılımları" - ? C # ' (8) 3 s. 227-237.
- GÖZ İlyas (2003) "İstanbul'daki Üç İlkokulda Farklı Sosyal Katmanlardan Gelen Üçüncü ve Beşinci Sınıf Öğrencilerinde Ölçüt-Dil Sözcük Dağılımları" - ? C # ' (8) 3 s. 227-237.
- HARİT Ömer (1971) "İstanbul'daki Üç İlkokulda Farklı Sosyal Katmanlardan Gelen Üçüncü ve Beşinci Sınıf Öğrencilerinde Ölçüt-Dil Sözcük Dağılımları" - ? C # ' (8) 3 s. 227-237.
- İPEK EĞİLMEZ Nigâr (2010) "İstanbul'daki Üç İlkokulda Farklı Sosyal Katmanlardan Gelen Üçüncü ve Beşinci Sınıf Öğrencilerinde Ölçüt-Dil Sözcük Dağılımları" - ? C # ' (8) 3 s. 227-237.
- KARADAĞ Özay (2005) "İstanbul'daki Üç İlkokulda Farklı Sosyal Katmanlardan Gelen Üçüncü ve Beşinci Sınıf Öğrencilerinde Ölçüt-Dil Sözcük Dağılımları" - ? C # ' (8) 3 s. 227-237.
- KIRCA ZENGİN Nesrin (1992) "İstanbul'daki Üç İlkokulda Farklı Sosyal Katmanlardan Gelen Üçüncü ve Beşinci Sınıf Öğrencilerinde Ölçüt-Dil Sözcük Dağılımları" - ? C # ' (8) 3 s. 227-237.
- KOÇAK Hikmet (1999) "İstanbul'daki Üç İlkokulda Farklı Sosyal Katmanlardan Gelen Üçüncü ve Beşinci Sınıf Öğrencilerinde Ölçüt-Dil Sözcük Dağılımları" - ? C # ' (8) 3 s. 227-237.
- KORKMAZ Zeynep (1992) "İstanbul'daki Üç İlkokulda Farklı Sosyal Katmanlardan Gelen Üçüncü ve Beşinci Sınıf Öğrencilerinde Ölçüt-Dil Sözcük Dağılımları" - ? C # ' (8) 3 s. 227-237.
- KORKMAZ Zeynep (2003) "İstanbul'daki Üç İlkokulda Farklı Sosyal Katmanlardan Gelen Üçüncü ve Beşinci Sınıf Öğrencilerinde Ölçüt-Dil Sözcük Dağılımları" - ? C # ' (8) 3 s. 227-237.
- KURUDAYIOĞLU Mehmet- KARADAĞ Özay (2005) "Kelime Hazinesi Çalışmaları Açısından Kelime Kavramı Üzerine Bir Değerlendirme" - ? C # ' (25) 2 s. 293-307.
- KURUDAYIOĞLU Mehmet (2005) "İstanbul'daki Üç İlkokulda Farklı Sosyal Katmanlardan Gelen Üçüncü ve Beşinci Sınıf Öğrencilerinde Ölçüt-Dil Sözcük Dağılımları" - ? C # ' (8) 3 s. 227-237.
- MARTİNET Andre (1985) "İstanbul'daki Üç İlkokulda Farklı Sosyal Katmanlardan Gelen Üçüncü ve Beşinci Sınıf Öğrencilerinde Ölçüt-Dil Sözcük Dağılımları" - ? C # ' (8) 3 s. 227-237.
- ONAN Bilginer (2005) "Eklemeli Dil Yapısının Türkçe Öğretiminde Oluşturduğu Bilişsel (Kognitif) Zeminler" A # ' ! (6) 11 s. 237-264.

- ÖZÖN Mustafa Nihat (1954) “Kelime Hazinesi” > , XWX(370) 5-7.
- PIERCE Joe E. (1960). \$# / F= C Y Z \$
[H MEB Yayım Müdürlüğü Basılı Eğitim Malzemeleri Hazırlama
Merkezi Ankara.
- PİLAV Salim (2008) l 1 / B / % l !
1 = (Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayım-
lanmamış Doktora Tezi) Ankara.
- TEMUR Turan (2006) > 2, 5, / B & '
(1 ' = > (Gazi
Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayım lanmamış Doktora Tezi)
Ankara:
- TOSUNOĞLU Mesiha (1998) >) 1 B
) & B B / l 1 = !
(Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayım lanmamış Dok-
tora Tezi) Ankara.
- TOSUNOĞLU Mesiha (1999) “Kelime Servetinin Eğitim Öğretimdeki Yeri ve
Önemi” A " ? ' Ankara (144).
- Türk Dil Kurumu (1988) \$# / # TDK Yayınları Ankara.
- UZUN Nadir Engin (2004) ' \$ Türk Dilleri Araş-
tırmaları Dizisi İstanbul.
- www.tdk.gov.tr